

Dr. Pavle Zabltnik na svojem domu v krogu prijateljev.
Foto: Peter Fister, Celovec, 1989 (arhiv Krščanske kulturne zveze)

Dr. Pavle Zabltnik ob prejetju prvega izvoda svoje knjige *Čar letnih časov v ljudskih šegah*.
Foto: Avtor neznan, Celovec, 1984 (arhiv Krščanske kulturne zveze)

PAVLETU ZABLATNIKU OB OBLETNICA!

Sto let je minilo od rojstva (4. decembra 1912) in dvajset let od smrti (26. maja 1993) velike in pomembne osebnosti za Slovence in posebej še za Koroško – dr. Pavleta Zabltnika. Ob tem se zavedamo, da gre za osebnost, ki je za časa svoje prisotnosti neverjetno bogatila kulturno podobo koroške dežele tako na področju družbenopolitičnega, duhovniškega, pedagoškega in znanstvenoraziskovalnega dela. Ves čas svojega življenja je na vseh humanističnih področjih izredno bogatil poznavanje kulturne dediščine koroških Slovencev. Široka razgledanost že iz študijskih časov tako po slovenski kot nemški kulturi mu je omogočala širok diapazon raziskovanja. Filozofska, teološka in filološka izobrazba mu je nedvomno omogočala zanesljivo in prodorno preučevanje jezikovnih in etnoloških pojavov po vsej Koroški že takoj po vrnitvi s študija v Gradcu in po zaključku doktorske disertacije *Die geistige Volkskultur der Kärntner Slowenen* (1951). Njegov poseben pristop k znanstvenemu proučevanju in posredovanju ljudskega ustvarjanja tako v znanstvenih krogih kot najpreprostejšim informatorjem iz ljudstva, mu je omogočal beležiti in nato interpretirati vse, od folklornega izročila do pripovedništva, in prav vsa področja narodopisja.

V izredno kritičnih obdobjih v petdesetih letih, ko je bilo nujno potrjevati izvornost in prisotnost slovenskega kulturnega deleža ob nemškem, je bilo slovenskemu življu na Koroškem dobro poznavanje slovenskih elementov kulturne dediščine edino orožje samopotrjevanja in obenem močna opora za ohranitev narodne identitete ter opora za narodni obstoj. Avtohtona slovenska ljudska kultura je bila že zgodaj izpostavljena velikokrat nasilni germanizaciji in s tem asimilaciji prebivalstva. Kot mlad duhovnik po različnih farah na Koroškem je spoznaval mnoge oblike šeg, navad in verovanj. S posredovanjem vedenja o tem izročilu se je približal domačinom in jih tako seznanjal z elementi, ki so potrjevali slovenskost etničnega ozemlja. Poznavanje kulturne dediščine naj bi bilo na koroških tleh še posebno tesno povezano

s prizadevanjem za ohranitev starih šeg in navad, pri katerih človek stopa pred javnost z domačo slovensko besedo in pesmijo, kajti ne ena ne druga v koroški javnosti nikoli nista bili prav zaželeni.

V intervjuju z njim (Fister 1993) se mi je zdel nadvse pomemben stavek, ki mu je dal poseben poudarek, rekoč: »Skrb za dobrobit slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem kot živ izraz dejanske ljubezni do lastnega naroda mi je zares vedno iskrena želja«. V tem smislu je deloval vse življenje, tako v vlogi dušnega pastirja, pedagoga – profesorja, zbiratelja, znanstvenega delavca in predvsem kot človeka.

Zanimanje za narodopisje se mu je že kot študentu v Gradcu razvilo v intenzivno znanstveno usmeritev. Po vrnitvi na Koroško sta s prof. Ivanom Grafenauerjem sistematično obiskovala vse vasi in beležila način življenja in z njim povezano izročilo, vero in navade domačinov. Iz gradiva in zvočnih posnetkov je nato pripravljaval vrsto oddaj za celovški radio, kjer so ga z velikim zanimanjem poslušali brezštevilni poslušalci tako na Koroškem kot v Sloveniji. Njegova ugotovitev, ki ga je navajala k tako intenzivnem zbiranju in interpretaciji, je bila v premišljenih besedah:

zadnji košček stare ljudske kulture se namreč zavoljo družbenih sprememb posodabljanja in zavoljo tehnizacije današnjega življenja čedalje bolj pogreza v pozabo. Starejši rod se je večidel še nostalgичno oklepa, za mlajše pa je zanimiva le še kot zgodovina. Stare šege in izročila zamirajo, žal pa ljudstvo tako izgublja tudi del svoje narodne samobitnosti.

Ob vsem terenskem delu je intenzivno deloval kot pedagoški delavec, profesor in pozneje ravnatelj Zvezne gimnazije za Slovence. Nadvse pomembno je dejstvo, da je bila prav v času njegovega ravnateljstva zgrajena mogočna gimnazijska zgradba, ki je še danes ponos vsej koroški deželi. Kot ravnatelj je s trdim

* Prof. Majda Fister, univ. dipl. etnol. in kult. antrop. 1000 Ljubljana, Na jami 5, E-naslov: majda_fister@t-2.net

delom in z značajnostjo najboljšega profesorja vzgojil številne generacije uglednih in pomembnih osebnosti, velik potencial narodno zavedne slovenske inteligence, ki ga še danes ohranja v spominu kot nesporno veliko avtoriteto in človeka najboljših lastnosti. Za popolnost učnega procesa je v letih poučevanja pripravil vrsto učbenikov iz slovenskega jezika, latinščine, ruščine, zgodovine in filozofije. Ves čas je skrbno spremljal vse, kar je nastajalo pomembnega na literarnem področju, tako da je velik delež literarnozgodovinskega prikaza v antologiji *Slovenska beseda na Koroškem* (Vospernik idr. 1985) njegov prispevek.

S svojimi predavanji na celovski univerzi je pozneje Slovencem odpiral pot do duhovne emancipacije, ki jim je pomagala izmotati se iz dušечеgeta narodnega in kulturnega omejevanja ter se dokopati do žive narodne in kulturne samozavednosti, ki ne trpi manjvrednostnih kompleksov. To mu je uspevalo ves čas njegovega pedagoškega in znanstvenega delovanja. Še zlasti se je v času profesure na univerzi posvečal raziskavam bukovništva. Pripravil je vrsto znanstvenih ter strokovnih prispevkov o najstarejših zapisih in rokopisih na Koroškem (rokopis o Ahasferu, rokopisi ljudskega pesnika Andreja Šušterja Drabosnjaka, Franca Ledra Lesičjaka in mnogih drugih). V svojih znanstvenih in poljudnoznanstvenih prispevkih se je ukvarjal z raziskavo jezika, avtorstvom in s pomenom ljudskih besedil, vsebinske, strukturne in etnografske značilnosti obravnavanih bukovniških besedil pa so razjasnjevale okoliščine in čas, v katerem so te pisemske raritete nastajale.

Mnoga njegova predavanja so bila poglobitveni del kulturnih večerov, simpozijev in znanstvenih srečanj, kar dokazuje njegova bogata bibliografija, pripravljena le ob bežnem pregledu njegove pisne ostaline.

Vse svoje etnološko poznavanje in dolgoletno preučevanje verovanj, šeg in navad je strnil v eno najbolj popolnih tovrstnih knjižnih izdaj *Od zibelke do groba* (1982) in nato še v soavtorstvu z Zmago Kumer v *Čar letnih časov v ljudskih šegah: Stare vere in navade na Koroškem* (1984). Ob tem pa lahko sledimo izrednemu številu strokovnih in poljudnih sestavkov z najrazličnejših področij, ki jim je bil priča ves aktivni čas svojega življenja. Tu gre za številna predavanja, referate doma in v tujini o ljudskem izročilu, verah, šegah in navadah, življenjskih in letnih, skratka njegovo poznavanje in končni znanstveni izsledki so bili najboljši vir slovenskim raziskavam s teh področij. O izredno plodnem delu priča bibliografija njegovih del, ki jo je na osnovi Zablatnikove ostaline izdelal bibliotekar prof. Drago Samec (2004: 353–380).

Ne nazadnje moramo vsaj še omeniti njegovo aktivno delovanje v najrazličnejših pomembnih društvih in združenjih, tako političnih kot kulturnih in profesionalno znanstvenih, kjer je povsod

zapuščal številne nadvse uspešne sledove, pomembne tudi za današnji čas.

T. i. Zablatnikovi dnevi v organizaciji Slovenskega narodopisnega inštituta Urban Jarnik so že tradicionalno znanstveno srečanje avstrijskih in slovenskih strokovnjakov s področja etnologije, etnomuzikologije, lingvistike in slavistike. Dosežki teh posvetovanj so bili predstavljeni v zbornikih z najrazličnejšimi temami, ki pa so bile vedno povezane z raziskovalnim delom dr. Zablatnika.

Prijateljevanje z Zablatnikom, v katerega smo aktivno vključili tudi slovenskega pesnika Toneta Pavčka, je ta iskreno povedno izrazil v naslednjih besedah:

Znova in znova odkrivam v njegovem delu skrb za ohranjanje identitete in jezika.

Odkrivam zvestobo Bogu in narodu.

Odkrivam že napisane, zabrisane ali pozabljene strani zgodovine, silnice, ki so na silo ali po zakonitosti razvoja krojile našo usodo na Koroškem.

Odkrivam način življenja, ki je veljal za starosvetnega, zastarelega, arhaičnega, ki pa je, najsi težak in neprizanesljiv, ljudi delal velike in notranje bogate.

Odkrivam žlahtne plasti jezika, ki je še zmeraj kakor godba pomladi, da bi ga pil v velikih požirkih in se nikoli odžejal do kraja.

Odkrivam odmev ljudskega izročila in ljudske kulture, ki je germanizacija nikoli ni mogla splaviti ...

Vse je delal, da bi v vrvežu današnjega časa upočasnili korak in se znova razgledali po starih temeljih in mejnikih življenja. Tistega, ki je bilo, ki še traja in ki neizbrisno ostaja.

Viri in literatura

FISTER, Majda: Pota koroškega narodnjaka: Pogovor z dr. Pavletom Zablatnikom. *Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu*, 1993, 28–36.

SAMEC, Drago: Bibliografija prof. dr. Pavleta Zablatnika: (1933–2003). *Koroški etnološki zapisi* 4, 2004, 353–380.

VOSPERNIK, Reginald idr. (ur.): *Das slowenische Wort in Kärnten: Schrifttum und Dichtung von den Anfängen bis zur Gegenwart = Slovenska beseda na Koroškem: Pismenstvo in slovstvo od začetkov do danes*. Dunaj: Österreichischer Bundesverlag, 1985.

ZABLATNIK, Pavle: *Od zibelke do groba: Ljudska verovanja, šege in navade na Koroškem*. Celovec: Mohorjeva družba, 1982.

ZABLATNIK, Pavle in Zmaga Kumer: *Čar letnih časov v ljudskih šegah: Stare vere in navade na Koroškem*. Celovec: Mohorjeva družba, 1984.